

Samuel Dickstein (1851 – 1939)

Samuel Dickstein urodził się 12 maja 1851 roku w Warszawie. W latach 1866 – 1869 był słuchaczem Szkoły Głównej, gdzie – po przemianowaniu tejże na Uniwersytet carski – w roku 1876 r. otrzymał stopień magistra matematyki. W międzyczasie, od 1870 r., Dickstein pracował jako nauczyciel matematyki w gimnazjum oraz Szkole Handlowej Kronenberga. W okresie 1878 – 1888 prowadził w Warszawie cieszącą się świetną renomą szkołę realną. W 1906 r. Dickstein został Prezesem Rady Naukowej Towarzystwa Kursów Naukowych. Z chwilą powstania w 1915 r. Uniwersytetu Warszawskiego objął posadę profesora matematyki, a w 1921 r. został mianowany profesorem honorowym. Wykłady z algebry wyższej oraz historii nauk ścisłych prowadził do roku 1937.

W roku 1884 Dickstein wraz z A. Czajewiczem założyli *Bibliotekę Matematyczno-Fizyczną*, której celem było wydawanie podręczników akademickich. Do tej idei nawiązało w okresie późniejszym Polskie To-

warzystwo Matematyczne, inicjując w 1953 r. serię *Biblioteka Matematyczna*. W 1884 r. z inspiracji Dicksteina, E. i W. Natansonów oraz W. Gosiewskiego powstało pierwsze w Polsce czasopismo poświęcone wyłącznie matematyce i fizyce – *Prace Matematyczno-Fizyczne*.

W roku 1897 ukazał się pierwszy numer *Wiadomości Matematycznych*. Czasopismo to, założone i finansowane samodzielnie przez Dicksteina, prócz artykułów naukowych, zwracało się ku dydaktyce i popularyzacji matematyki. W latach 1897 – 1939 ukazało się 47 tomów tego wydawnictwa. Od 1955 r. Polskie Towarzystwo Matematyczne kontynuuje dzieło Dicksteina, wydając *Wiadomości Matematyczne* – rocznik Polskiego Towarzystwa Matematycznego.

W 1890 r. Dickstein został powołany na członka Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, od roku 1893 r. był członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. W 1905 r. brał udział w powstaniu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, którego został pierwszym wiceprezesem. Wielkie znaczenie dla polskiej nauki miało utworzenie w 1906 r. przez Dicksteina Koła Matematyczno-Fizycznego.

Samuel Dickstein utrzymywał rozległe kontakty z naukowcami z innych krajów. Był członkiem-korespondentem Towarzystwa Nauk w Liège, członkiem Towarzystwa Naukowego w Pradze, członkiem honorowym Jednoty Českých Matematiků a Fysiků oraz Międzynarodowej Komisji Nauczania Matematyki. Wyrazem uznania dla badań historycznych Dicksteina było powołanie go na stanowisko wiceprezesa Międzynarodowej Akademii Historii Nauk Ścisłych. Polska nauka zawdzięcza Dicksteinowi sprowadzenie do Krakowa Stanisława Zaremby i Kazimierza Żorawskiego.

Działalność Samuela Dicksteina nie ograniczała się wyłącznie do działalności organizacyjnej czy wydawniczej. Prowadził twórcze badania w zakresie algebry, historii oraz pisał podręczniki dla szkół średnich. W 1896 r. ukazało się najważniejsze dzieło Dicksteina – monografia *Hoene-Wroński. Jego życie i prace*, w której analizował sylwetkę tego wybitnego dziewiętnastowiecznego matematyka. Również Dicksteinowi polska nauka zawdzięcza odkrycie postaci Adama Kochańskiego.

Samuel Dickstein zmarł w Warszawie 28 września 1939 r. Dla uczczenia pamięci tego wielkiego matematyka i nieustrzonego organizatora życia naukowego w roku 1978 Polskie Towarzystwo Matematyczne ufundowało nagrodę im. Samuela Dicksteina za m.in. wybitne osiągnięcia w dziedzinie historii matematyki, filozofii matematyki, dydaktyki matematyki, popularyzacji matematyki oraz wybitne osiągnięcia w działalności nauczycielskiej, organizacyjnej i wydawniczej.

Trudno przecenić znaczenie Samuela Dicksteina dla matematyki polskiej i ogólniej nauki uprawianej na ziemiach polskich. Bronisław Knaster w [3] pisał:

Szczególnie godne uwagi są – według trafnej oceny Stefana Mazurkiewicza – systematyczne i wielostronne wysiłki Dicksteina, by stworzyć w Polsce ówczesnej „klimat naukowy”, którego nie było. Temu celowi służyła nie tylko jego działalność redaktorsko-wydawnicza, nie tylko gromadzenie bezcennej biblioteki matematycznej, która u schyłku życia oddał Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu (a której część zaledwie ocalała z drugiej wojny światowej i weszła w skład Biblioteki Instytutu Matematycznego Polskiej Akademii Nauk), nie tylko jego dbałość o wypełnienie luk w naszym piśmiennictwie matematycznym i o przygotowanie młodych kadr naukowych przez ogłaszanie cennych podręczników akademickich i przekładów dzieł obcych, ale również – i to w wielkiej mierze – popieranie wszelkimi siłami badań oryginalnych i ogłaszanie ich wyników.

Natomiast Roman Duda w [1] tak pisał o *Wiadomościach Matematycznych* i ich założycielu:

Wiadomości Matematyczne były czasopismem wybitnie autorskim. Na każdej stronicy, w każdym niemal wierszu czuć było rękę jednego człowieka, jego „redaktora i wydawcy”. Konsekwencja w realizacji przyjętej formuły, ogromna ofiarność i niezwykła pracowitość, to cechy Samuela Dicksteina, które sprawiły, że czasopismo było ciekawe, przyciągało i skupiało ludzi.

Więcej informacji o Samuelu Dicksteinie można znaleźć w:

- [1] Duda, R., *Stulecie Wiadomości Matematycznych*. *Wiadomości Matematyczne* XXXIII (1997) str. 111 – 135.
- [2] Gleichgewicht, B., *Wspomnienie o Samuelu Dicksteinie*. [W:] *Matematyka czasów Weierstrassa, Materiały z XV Ogólnopolskiej Szkoły Historii Matematyki*. Red. S. Fudali, Szczecin 2002, str. 149 – 151.
- [3] Knaster, B., *Wspomnienie o Samuelu Dicksteinie (1851 – 1939)*. *Prace Matematyczne* I 1955 str. 4 – 12.
- [4] Kuratowski, K., *A half century of polish mathematics. Remembrances and Reflections*. PWN Warszawa 1980.
- [5] Mostowski, A., *Życie i dzieło Samuela Dicksteina*. Tłum. R. Duda, *Wiadomości Matematyczne* XXII 1980 str. 285 – 290 [Tyt. oryg. *La vie et l'oeuvre de Samuel Dickstein*. *Prace Matematyczno-Fizyczne* XLVII (1949) str. VII-XII].
- [6] Więśław, W., *Samuelowi Dicksteinowi w sto pięćdziesiątą rocznicę urodzin*. [W:] *Matematyka czasów Weierstrassa, Materiały z XV Ogólnopolskiej Szkoły Historii Matematyki*. Red. S. Fudali, Szczecin 2002, str. 143 – 148.
- [7] www.wiw.pl/matematyka/Biogramy/Biogramy_04.Asp
- [8] www.matematycy.interklasa.pl/biografie/matematyk.php?str=dickstein
- [9] *Jubileusz 65-lecia działalności naukowej, pedagogicznej i społecznej profesora Samuela Dicksteina*. Warszawa 3.10.1937. III Polski Zjazd Matematyczny. Warszawa 1938.

opracował Paweł Mleczeko